

fordítása, sőt – ami nyilván maga az apokaliptiszis! – még az is előfordul (pl. Jaußnál, de az imént idézett recenziót is ez bosszantotta [Bán, 1996. 1519.]), hogy egyazon tanulmány ugyanazon művet hol német fordításban, hol az eredetiben citálja. Aki ennyire ismeri Benjamint, nyilván tisztában van azzal is, hogy a fordítás nem helyettesíti az eredetit.

E téren a kritika tehát eltéveszti a célpontját, és magát Jaußt bírálja. Mindazonáltal azokat az idézeteket, amelyeknek léteznek magyar fordítása, a „KULCS” (végig, nem „felésmélve”!) a fordító megnevezésével közli, miközben tartja magát Jauß jegyzetelési technikájához. Bán, aki – mint kritikus – nyilván ismeri a könyvet, ezt ellefejtí észrevenni – emiatt válik az elsőként idézett kijelentése sértéssé. Persze ez az eljárás valóban nem felel meg teljesen „a magyar kiadási tradíciónak”, amelyet a „KULCS” szerkesztője nem is tart oly magától értetődően követendőnek, mint kritikus (kissé eltávolodva a témától: e „tradíciót” olyan szokások jellemzik, mint pl. a költői kötetkompozíciók eltüntése a kronológiában – elég csak arra gondolni, vajon hány olvasónak van valamilyen fogalma Petőfi vagy József Attila – létező – kötetéről).

Az, hogy a „KULCS” Jauß programadó tanulmányát két fejezet kihagyásával közli, Bán számára a szocialista cenzúra kései örökösévé avatja a szerkesztőt, aki abból indult ki, hogy a kimaradt részekben megfogalmazott, tudománytörténetileg mára kevesebb jelentőséggel bíró kritikát – mint az a kötetet bizonnyára olvasó Bán számára is feltűnhetett – Jauß több, a „KULCS”-ban is szereplő tanulmányában felvázolja.

Természetesen senki nem állíthatja, hogy a kötetben nem maradt (nem is kevés) hiba, pl. az említett két rész kihagyása sincs feltüntetve a könyvben, és ilyen a Bán-kritika 442. oldalának legalján kifogásolt lábjegyzet is. Ezek azonban hibák („mistake”-értelemben) és nem tévedések („error”-értelemben – ehhez vö. P. de Man: KANT AND SCHILLER ÚÓ: AESTHETIC IDEOLOGY. Minneapolis/London, 1996. 134.), éppen olyanok, mint a könyv árának megnövelése 100 Ft-tal, illetve az egyik Jauß-kötet megjelenésének tíz évvel későbbre datálása Bán recenziójában. Ami persze a technikai szerkesztés tekintetében nem

menti fel a „KULCS”-ot, ám a szerkesztés koncepciótlanságára, illetve esendő koncepciójára vonatkozó kritikát (Bán, 1998. 442.) érvényteleníti.

A kérdés persze sokkal inkább az marad, vajon miféle érdekeltség vezérli Bánt az irodalomelmélet környékén kivételes alkalmakkor tett kétes kirándulásai során. E sorok írója által ismert kritikai írásai ugyanis erre nem adnak magyarázatot, valamiféle „külső kényszer” tételezése pedig a tulajdonítás (Bán szövegét jellemző) stratégiájának vétségébe esne. Bár ez igazából mindegy is: a kritikus nem először (és nemcsak az irodalomelmélet bizonyos művelőit ostromozó, hanem irodalmi kritikáiban is) követi el önmagával szemben azokat a diszkurzív hibákat, amelyek miatt tevékenysége egyre inkább (egy 1934-es irodalmi vitából kölcsönzött kifejezéssel) „a szellem küllönítményesei”-ére emlékeztet.

Kulcsár-Szabó Zoltán

VALLOMÁS EGY KOMMENTÁRRÁ

Kulcsár-Szabó Zoltán kommentárjában azt állítja, hogy a KULCS (elnézést a *valóban* „mérsékelt szellemességért”) szerkesztésekor Jauß lábjegyzetelési technikája volt a mértékadó. Ez nem igaz, továbbra is könnyen bizonyítható, hogy az éppen adott folyóirat gyakorlata volt a mértékadó, azé, ahol a könyvbe beválogatott Jauß-cikk először megjelent. Ezért egyszer ilyen, máskor olyan e technika, vagyis konzekvensen inkonzekvens, vagy fordítva. A magyar *tudományos* szerkesztési-publikálási tradíciót (amely József Attila, Petőfi és még sok más író kiadásai tekintetében valóban problematikus, ebben nagyon igaz a vitapartneremnek, de hogy jön ez ide?) csak a *Holmi* (és részben a *Helikon*) követte, amikor közreadta a nagy német tudós Italo Calvino-elemzését. Ezt nem akartam megemlíteni bírált cikkemben, hiszen mint a folyóirat „*frontembere*” ízléstelennek tartottam volna a *Holminak* „*kalánnyal alányalni*” (Nemes Nagy Ág-

nes) éppen a *Holmi* hasábjain. Kulcsár-Szabó Zoltán „a szellem különítményesé”-nek nevez; jóindulatú vagyok, ezért feltételezem, hogy nem tudja, mit beszél.

És most, mivel a vita színvonala már megengedi, nyakig az ízléstelenségbe! Úgy látom, Kulcsár-Szabó Zoltán példásan kifejezett üldözési mániában (Verfolgungswahn – ném., orv.) szenved: „erősödhet a gyanú, hogy jelen esetben sem a kötet, hanem annak szerkesztője a bíráló tárgya (ami egyben azt a kérdést is felveti, hogy vajon milyen típusú Bán érdekeltisége e téren?)”. Bevallom most a nagy nyilvánosság előtt, semmiféle irodalomtudományos érde-

keltségem (literaturwissenschaftliche Interesse – ném., argó) nincs. Olyannyira nincs, hogy a novellapályázaton nyert pénzzel azonnal egy Konstanz környéki bordélyházba vonultam, ahol a magammal vitt Jauß-kötetek előtt válogatott, még Walter Benjamin-től szopott esszéizmusokra és zsrnálkritikákra kényszerítettem a műintézet egyébként implicitebb olvasási aktusokhoz szokott lányait és fiait. A görbe este a „kein Jauß ohne Kulcsár”, valamint az „an error is not a mistake, / shame on you and kiss me, Miss Kate” mondóka eléneklésével ért véget.

Bán Zoltán András

A folyóirat a Nemzeti Kulturális Alap, a Soros-alapítvány és a József Attila-alapítvány támogatásával jelenik meg